

Handläggare
Megha Huber
Kommunledningskontoret

Diarienummer

Åtgärdsplan för ökad återvinning av fosfor och kväve i Värmdö kommun

Förslag till beslut

Samhällsplaneringsnämnden godkänner åtgärdsplanen.

Beslutsnivå

Kommunstyrelsen

Sammanfattning

Våra sjöar, våra vattendrag och vår kust får ta emot mer näringsämnen än vad som är hälsosamt. De mår inte bra av för mycket kväve och fosfor och riskerar att växa igen och att syremängden minskar. Kväve och fosfor, från bland annat avloppsutsläpp och jordbruk, orsakar allvarliga miljöproblem i vatten- och skogsområden. Övergödande ämnen transporteras också med vindarna och faller ner med regn och snö. Våtmarker som dikats ut, sjöar som sänkts och vattendrag som rätats ut bidrar till dagens stora näringsläckage från jordbruksområdena, eftersom läckaget inte längre hejdas på samma sätt som förr.

Målet för att minska övergödningen är att mängden näringsämnen till Östersjön och tillrinnande vattendrag ska avta.

Åtgärdsplanen kan sammanfattas inom nedanstående områden.

- Aktivt arbete för att kunna skapa våtmarker och bygga fosfordammar på såväl kommunal- som privatägd mark
- Tillsyn på lantbruk och fastigheter med enskilda avlopp
- Anläggande av latrintömningsstationer för fritidsbåtar
- Ombyggnation av mindre reningsverk
- Åtgärder kopplade till dagvattnet

Bakgrund

Företaget Teknikmarknad har kartlagt fosfor- och kväveflöden genom Värmdö kommun. I rapporten "Fosfor- och kvävenutral kommun" föreslås att kommunen vidtar åtgärder för att öka återföringen av växtnäringsämnen. Kommunfullmäktige beslutade 2013-01-30 § 20 att remittera rapporten till bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden samt samhällsplaneringsnämnden för framtagande av en för nämnderna gemensam

åtgärdsplan. Nämnderna gav i uppdrag till Svensk Ekologikonsult AB att arbeta fram en åtgärdsplan för att minska användningen av fosfor och kväve i kommunen.

Ärendebeskrivning

Värmdö kommun är en skärgårdskommun och drabbas av övergödningen i sjöar, vattendrag, stränder och hav. Övergödningen sker på många olika ställen och kommer från flera olika källor i kommunen. Åtgärdsplanen för återvinning av kväve och fosfor berör flera olika miljömål på EU-nivå och nationell nivå.

Värmdö kommuns åtgärdsplan berörs av följande direktiv:

1. Vattendirektivet, Uppnå God ekologisk status före 2021.
2. Ramdirektivet för vatten, Dricksvattenförekomst: yt- och grundvatten-täkt
3. Fiskvattendirektivet.
4. Nitratdirektivet
5. Avloppsdirektivet avseende både fosfor och kväve

Följande nationella miljömål omfattas främst i arbetet med åtgärdsplanen:

Ingen övergödning
Levande sjöar och vattendrag
Hav i balans samt levande kust och skärgård
Grundvatten av god kvalitet

Baltic Sea Action Plan (BSAP)

Baltic Sea Action Plan är en åtgärdsplan som gäller gemensamt för de berörda länderna i Östersjön. Den är beslutad av Helsingforskommissionen (HELCOM).

Den årliga minskningen för de olika havsområdena ska vara:

För Egentliga Östersjön¹ 8 100 ton kväve av en total belastning på 18 200 ton och 290 ton fosfor av en total belastning på 460 ton.

HELCOM pekar ut nedanstående källor till övergödningen:

1. Jordbruk
2. Skogsbruk
3. Dagvatten
4. Reningsverk
5. Industri
6. Enskilda avlopp

I BSAP finns insatser som leder till minskad närbelastning av Östersjön:

1. Reducera utsläppen av kväveoxider. De redan skärpta avgaskraven på vägfordon och styrmedel som NOx-avgiften för vissa industrianläggningar gör att utsläppen väntas minska med ca 1 000 ton deponerat kväve på Egentliga Östersjön till år 2020.
2. Ökade reningskrav på den nationella sjöfarten skulle kunna leda till att 100 ton mindre kväve når Egentliga Östersjön.

¹ Egentliga Östersjön sträcker sig från Ålands hav i norr till de danska sunden i söder och väster.

3. Minska utsläppen från avloppsreningsverken. I alla verk, utom de minsta (mindre än 2 000 personequivaler, pe), renas fosfor till 96 procent. I de största verken renas kvävet till knappt 73 procent. Möjligheten att ytterligare minska kväve- och fosforbelastningen i alla verk, utom i de minsta, har undersökts. De föreslagna åtgärderna vid reningsverken innebär att användningen av kolkälla, energi och fällningskemikalier ökar. Denna ökade användning har kostnadsberäknats, men däremot har inte kostnaderna för andra negativa effekter (exempelvis klimatpåverkan) medräknats.
4. Förbättra reningen av enskilda avlopp. Uppskattningsvis fungerar ca 40 procent av anläggningarna sämre än de lägsta kraven. I första hand bör krav ställas på att anläggningarna uppnår godtagbar standard. I andra hand bör fastigheter i områden med stor känslighet och/eller stor påverkan på miljön ha anläggningar med längre gående rening. Åtgärden är främst intressant för att reducera fosfor. Minskningen av kväve ses som en bonuseffekt. Om alla enskilda avlopp åtgärdas i enlighet med lagstiftningen beräknas kvävebelastningen minska med ungefär 180 ton och fosforbelastningen med 33 ton, varav 18 ton till Egentliga Östersjön. Då har en reningsgrad på 25 procent antagits för kväve och 45 procent för fosfor.
5. Åtgärda närsaltsutsläpp från jordbruket.² Ett åtgärdsprogram genomförs sedan ca 20 år tillbaka för att minska växtnärsförlusterna från jordbruket.
6. Stallgödsel bör spridas vid tidpunkter då förlusterna av växtnärsämnen minimeras. Sveriges tillämpning av nitratdirektivet på dessa punkter har inte ansetts vara tillräcklig, och förslag till kompletterande regler har tagits fram. De innebär förbud mot att sprida stallgödsel och organiska gödselmedel under december månad i de känsliga områdena. Det totala förbudet sträcker sig därmed från december till mitten av februari.
7. Högre ersättning och utökad areal för skyddszoner. Skyddszoner är ett sätt att motverka fosforförluster från åkermark genom ytvattenavrinning. De utgör också en buffertzona vid spridning av mineralgödsel, stallgödsel och växtskyddsmedel. Arealen skyddszoner har minskat och väntas minska ytterligare. För att åter öka intresset för skyddszoner bör ersättningen höjas och stödområdet utvidgas.
8. Skyddszoner på erosionsbenägen mark. En ersättning för skyddszoner i andra delar av landområden än längs vattendrag bör införas. Miljöersättningen ska motsvara lantbrukarens kostnader för skyddszonen. Den genomsnittliga kostnaden för ersättningen 2010-2013 blir totalt ca 12,5 miljoner kronor per år. Fosforbelastningen beräknas minska med ca 4 ton till Egentliga Östersjön.
9. Anlägg dammar för fosforavskiljning. En möjlighet att avskilja fosfor som förloras från åkermark är att anlägga mindre våtmarker eller speciellt utformade dammar. Ersättning för våtmarker och dammar är en åtgärd inom

² Kommentar: Värmdö kommun har få jordbruk, men det största Säby gård ingår i BalticSea2020-projektet Levande kust

landsbygdsprogrammet.

10. Biogasproduktion och spridning av rötad stallgödsel. Biogasens största positiva miljöeffekter finns utan tvivel på klimatområdet, men rötning av stallgödsel bör vara positivt även utifrån utlaknings-, spridnings- och hälsosynpunkt.

Teknikmarknads rapport bekräftar delvis BSAP och ger följande förslag på åtgärder:

- Utvidga systemet för insamling av matavfall för att täcka in så stor del av kommunens invånare som möjligt
- Välja ut en eller flera byggnader att punktmarkera för eliminering av läkemedelsrester och återinföring av sorterade avloppsfraktioner.
- Ta fram en kommunal teknisk lösning för enskilda avlopp som kan föreslås i de fall då enskilda avlopp ska anläggas eller bytas ut.
- Ge kunskapsstöd till jordbrukare som vill införa åtgärder som syftar till att minska läckaget av växtnäringsämnen.

Teknikmarknads rapport visar att Värmdö skiljer sig från många kommuner då det inte är näringsläckaget från jordbruket som är den stora utmaningen utan de 15 000 enskilda avloppen i kommunen.

Svensk Ekologikonsult AB konstaterar att insamlade näringsfraktioner kan återföras till produktionsmark och därmed förbättra resursutnyttjandet istället för att deponeras och därmed ackumulera utanför kretsloppet. Ett flertal åtgärder riktas mot att förbättra resursutnyttjandet inom kommunala avlopp och sopförbränning. Läckage är ett viktigt utflöde och väsentligt ur ett ekologiskt perspektiv, men har av Teknikmarknad getts en lägre prioritet på grund av dess storlek. Svensk Ekologikonsult AB menar att ett ekologiskt perspektiv måste inkorporeras i planeringen för kommande åtgärder. Därför måste huvudsyftet fastställas: förbättrat resursutnyttjande eller effektiva miljöåtgärder. Dessa kan kombineras, men prioritetsordningen av åtgärdsval kan förändras. BSAP och Teknikmarknads rapport ligger till grund för Värmdö kommuns åtgärdsplan för en fosfor- och kvävenutral kommun.

Åtgärdsplan för fosfor- och kvävenutral kommun

Målet för att minska övergödningen i Värmdö är att mängden näringsämnen till Östersjön och tillrinnande vattendrag ska minska.

Åtgärdsplanen (bifogad i ärendet) kan sammanfattas inom nedanstående områden.

- Aktivt arbete för att skapa våtmarker och fosfordammar på såväl kommunal som privatägd mark
- Tillsyn på lantbruk och fastigheter med enskilda avlopp
- Anläggande av latrintömningsstationer för fritidsbåtar
- Ombyggnation av mindre reningsverk
- Åtgärder kopplade till dagvattnet.

Åtgärdsplanen är uppställd i en enkel tabell där åtgärd och ansvar är tydliga. I tabellen finns också en kolumn för kostnader, vilket i de flesta fall kommer att ingå i befintliga

arbetsuppgifter eftersom åtgärdsplanen ska genomföras inom befintlig detaljbudget. Tiden för att påbörja en åtgärd återfinns under kolumnens tidplan.

Bedömning

Åtgärdsplanen bedöms i stora delar genomföras inom de verksamheter som bygg- och miljökontoret samt samhällsbyggnadskontoret redan idag utför. De tillägg som finns för budget 2014 med VA-rådgivning innebär att förslaget till åtgärdsplan kan genomföras inom ramen för detaljbudgetarna 2014 för bygg-, miljö- och hälsoskyddsnämnden och samhällsplaneringsnämnden.

Ekonomiska konsekvenser

Förslaget till beslut har inga ekonomiska konsekvenser.

Konsekvenser för miljön

Förslaget till beslut minskar övergödningen och ökar chansen att på sikt förbättra vattenkvaliteten och nå god status enligt vattendirektivet.

Konsekvenser för medborgarna

Nyttan av att övergödningen minskar tillfaller i första hand dem som på något sätt kommer i kontakt med stränder, kuster och hav eller på annat sätt drar nytta av de ekosystemtjänster som havet tillhandahåller. Det handlar då främst om yrkes- och fritidsfiskare, turistnäringen, det rörliga friluftslivet och de som bor i de berörda områdena. Nyttan av att reducera fosforutsläppen tillfaller alla. Minskade fosforutsläpp är en långsiktigt mycket viktig fråga, eftersom fosfor är en ändlig men livsnödvändig resurs. Färre farliga ämnen i miljön ger gynnsamma hälsoeffekter för människor och djur.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts på kommunledningskontoret i samarbete med samhällsbyggnadskontoret och bygg- och miljökontoret.

Handlingar i ärendet

Nr	Handling	Biläggs/Biläggs ej
	Åtgärdsplan för fosfor- och kvävenutral kommun	Biläggs
	Kommunfullmäktiges beslut 2013-01-30 § 20	Biläggs
	Teknikmarknads rapport	Biläggs
	Svensk Ekologikonsults rapport	Biläggs

Lars Öberg
Kontorschef

Majken Elfström
Enhetschef